

פרק הוציאו לו

הקדמת המאירי:

השלישי: שחיטת שעיר שעלה עליו הגורל לשם, וקבלת דמו והזאותיו שלפני ולפנים.

הרביעי: חזרתו אצל דם הפר להזות ממנו מבחוץ על הפרוכת, וכן של שעיר, ועירוב שני הדמים, וההזאות מתערובתם, ושפיכת הדמים.

החמישי: אם חס ושלום אירעו בו קצת קלקולים בעבודה, כגון ששינה בסדר או נשפך הדם, כיצד הוא נעשה.

מתניתין:

לאחר שחתה הכהן הגדול את הגחלים מ-א במחתה, והניחה מלאה גחלים על הרובד הרביעי שבעזרה [וכמבואר במשנה לעיל מג ב]:

הוציאו לו את הכף, כשהיא ריקה, מלשכת בית הכלים, כדי לתת בה את הקטורת.⁽¹⁾ ובה מוליך את הקטורת לקודש הקדשים, כדמפרש ואזיל.

כבר ביארנו על אלו הפרקים, שכולם מסודרים על אופני סדרי העבודות שביום הכפורים, כולם על הסדר אחת לאחת.

וביארנו מהם בפרק שלישי: עבודת התמיד וידידי ראשון שעל הפר.

וברביעי ביארנו: ענין הגרלת השעירים, וקשירת לשון הזהורית שבהם, וחזרתו אצל פרו, וידידי שני שעליו ועל שכיניו, ושחיטתו וקבלת דמו, וחתיית גחלים במחתה מחזקת שלשה קבין לצורך הקטורת שלפני ולפנים המיוחד לעבודת היום.

ועכשיו בזה הפרק, יסדר גם כן קצת שאר העבודות על הסדר, ועל זה הצד יחולקו ענייני הפרק לחמשה חלקים:

הראשון: בענין קטורת זה הנעשה לפני ולפנים על המחתה בין בדי הארון.

השני: חזרתו אצל דם הפר שכבר נתן למזרק, והזאות שבו לפני ולפנים.

1. א. דעת הריטב"א משמע, שמקדשין את הקטורת בכף [כלומר: קידוש שני, כדרך שעושים בדם שמקבלים אותו בכלי ובקומץ לאחר קמיצה], כמבואר בדבריו לקמן מח א ד"ה נתפזרה [וראה גם בתוספות ישנים שם], וכן כתב שם בד"ה הא דאמרינן: "חפינה אית בה ארבע עבודות, חפינה כנגד שחיטה, וקבלת הכף, והולכה, והקטרה כנגד זריקה.

1. א. דעת הריטב"א משמע, שמקדשין את הקטורת בכף [כלומר: קידוש שני, כדרך שעושים בדם שמקבלים אותו בכלי ובקומץ לאחר קמיצה], כמבואר בדבריו לקמן מח א ד"ה נתפזרה [וראה גם בתוספות ישנים שם], וכן כתב שם בד"ה הא דאמרינן: "חפינה אית בה ארבע עבודות, חפינה כנגד שחיטה, וקבלת הכף, והולכה, והקטרה כנגד זריקה. אמנם אין הדברים מוסכמים, ראה בלקוטי

ב. בעיקר קידוש הקטורת של יום הכפורים בקדושת הגוף, אם היתה נעשית בכף [לדעת הסובר: מכתשת שכתשו בה את הקטורת לא

קא סלקא דעתין שהוציאו לו עכשיו מחתה מלשכת הכלים, כדי לתת בה את הגחלים. ולפיכך תמהינן:

הוציאו מחתה?! וכי עכשיו הוציאו לו מחתה בשביל הגחלים?!

הא תנא ליה רישא [הלוא כבר כתובה היא ברישא] במשנה הקודמת, שהרי שנינו שם: נטל את המחתה ועלה לראש המזבח וחיתה ויורד?!

ומשנינן: התם במשנה הקודמת, מדובר במחתה דגחלים.

ואילו הכא, במשנתנו, מדובר במחתה דקטורת, כדי לחפון מתוכה.

כדתניא: הוציאו לו את הכף ריקן מלשכת הכלים, ומחתה גרושה של קטורת הוציאו לו מלשכת בית אבטינס, מהמקום שבו היו כותשים את הקטורת ומערבין את סמינה.

שנינו במשנה: חפן מלא חפניו ונותן לתוך הכף, הגדול לפי גדלו, והקטן לפי קטנו. וכך היתה מדתה:

ותמהינן: כף ביום הכפורים — למה לי?!

וכן הוציאו לו מלשכת בית אבטינס [מאירי⁽²⁾], את המחתה בה היתה מונחת הקטורת.

חפן — הכהן הגדול — מלא חפניו מן המחתה, ונותן לתוך הכף.

הגדול, גהן שהיה גופו גדול, היה חופן לפי גדלו, בחפניים גדולות, ואפילו גדולות כחופני בן קמחית, שהיתה ידו מחזקת כארבעה קבין —

וחקטן היה חופן לפי קטנו. ואפילו ככן גמלא, שלא היתה ידו מחזקת אלא כשני זיתים [מלאכת שלמה, מירושלמי].

וכך היתה מדתה, מפרש לה בגמרא [רש"י]. וראה הערה⁽³⁾.

ולאחר שחפן הכהן, נטל את המחתה — של הגחלים [הנזכרת במשנה לעיל מג ב] ביד ימינו, ואת הכף — שבה הקטורת — בשמאלו, כדי ליתן את הקטורת על המחתה בבית קדשי הקדשים.

גמרא:

שנינו במשנה: הוציאו לו את הכף ואת "המחתה":

פירש: "הוציאו לו" דמשנתנו, דהיינו שהוציאו לו מלשכת הכלים אף את המחתה, ומשם הכניסוה לבית אבטינס ליטול את הקטורת; אמנם במאירי לא פירש כן, וכמו שהביא שם.

3. כתבו התוספות בד"ה וכך: אין לפרש: כך היתה מדתה של הכף כשיעור חפניו של כל כהן גדול, הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו היו

היתה כלי שרת, ראה שבועות יא], ראה מה שכתב הגרי"ז בקונטרסו על יומא בסוגיין; ובמקדש דוד סוף סימן ג ד"ה ובקטורת; [וראה היטב דברי התוספות בסוגיית חישב בחפינה, לקמן מח א]; וראה מה שכתב בזה הרשב"א בתשובותיו חלק א סימן לא.

2. ב"שיח יצחק" — על פי דברי הרע"ב —

והרי "ולקח מלא המחיתה גחלי אש מעל המזבח מלפני ד', ומלא חפניו קטורת סמים דקה, והביא מבית לפרוכת", אמר רחמנא. ומשמע: יביאנה לקטורת לפני ה' בחפניו, בלא כלי!

ואם כן, למה לי כף? [וראה הערה (4)]

ומשינין: משום דלא אפשר להביאה לקטורת אל מבית לפרוכת בחפניו.

כי: היכי נעביד, איך יעשה כדי להכניס את הקטורת שבחפניו ואת הגחלים שבמחיתה, לבית קדשי הקדשים?

אם נעייל [יכניס] תחילה את מחתת הגחלים, והדר נעייל במלוא חפניו את הקטורת.

הרי אי אפשר לעשות כך. כי —

הבאה אחת אמר רחמנא לגחלים ולקטורת! כדכתיב "ולקח מלא המחיתה גחלי אש, ומלא חפניו קטורת סמים דקה, והביא מבית לפרוכת".

ולא שתי הבאות.

ואם נשקליה הכהן הגדול לקטורת בחופניו, ונחתיה ויניח כהן אחר (5) למחיתה עם הגחלים עילויה מעל גבי הקטורת שבידי הכהן הגדול, וליעול (6) וכך יכנס הכהן הגדול לבית קדשי הקדשים.

אף זה לא יתכן.

חשיבא קידוש כלי דידה, דמן הדין הוה לן למימר שלא תהא בכלי אלא נעייל בחפניו, אלא משום דלא אפשר, כדאמר לעיל [בתירוץ הגמרא כאן] וכו', וההיא דיום הכפורים אדרבה טפי הוה עדיף בלא כלי אלא משום דלא אפשר. וכן מפורש בתוספות ישנים בעמוד זה בד"ה שלא יעשה מדה לקומץ, שכתבו, כי לכן צריך לחזור ולחפון בפנים משום "דכתב מלא חפניו והביא מבית לפרוכת שמלא חפניו יש לו להביא לפני ולפנים ולא בכלי, ומה שהתרנו להביא בכלי, היינו משום דלא אפשר וכו'".

5. כתב הריטב"א: לחתיה כהן אחר, שאין זו עבודה, כדי שתהא פסולה בכהן אחר; אי נמי לחתיה איהו גופיה בשיניה, דהכא שהוא בחוק, אין בו משום כבודו של מלך.

6. ואילו היו עושין כן, לא היה נכוה הכהן הגדול מן המחיתה, כי הקטורת היתה צפה בגובה מעט על חפניו [כדאייתא לקמן מח א], ועל אותו גודש יניח את המחיתה.

עושין כל שנה כף אחת כפי אותו שיעור [וכדמוכח בגמרא בעמוד זה, שמבאר ביאור אחר במשנה]; ומשום: דלמה היה להם לעשות כן, אדרבא ניחא טפי אם הכף היתה גדולה יותר, דאי שוה למלוא חפניו היתה, אי אפשר שלא יתפור ויפול לארץ מעט.

אמנם רבינו אליקים פירש המשנה כפשוטה; ותתבאר שיטתו בהערה 20 לקמן, [ולא מצאנו לו חבר במפרשים]; ודעת רש"י כהתוספות, שהרי כתב: "מפרש לה בגמרא".

4. בביאור קושיית הגמרא "כף למה לי", יש לבאר שני ביאורים:

א. כפשט לשון הגמרא, דמקשה: למה לי כף, והרי לא הצריכה התורה כף; וכן ביאר ב"גבורת ארי" [מלואים], והוסיף: למה להכביד עליו בנשיאת הכף כיון שאינו מן הדין.

ב. לשון הגמרא לאו דוקא, וקושיית הגמרא היא, דבקרא משמע שאין נותנה בכף; וכפירוש זה מוכח בפשטות בתוספות לקמן דף מח ריש עמוד ב, שכתבו: קטורת דיום הכפורים לא

כדכתיב: "כף אחת עשרה זהב מליאה קטורת".⁽⁷⁾

שנינו במשנה: **נטל את המחתה עם הגחלים בימין, ואת הכף עם הקטורת בשמאל:**

ותמהינן: והרי הקטורת חשובה היא מן הגחלים, ואיך לוקח הכהן את הגחלים בימין החשובה, ואת הקטורת בשמאל?! והרי זה כאילו **היציבא** [אזרח] החשוב עומד **בארעא** [על הארץ], והגויורא [גר] הפחות ממנו עומד **בשמי שמויא** [ברום השמים]!?

ומשנינן: זו — המחתה עם הגחלים — מרובה וכבדה, שהרי יש בה שלושה קבין גחלים; וזו — הכף עם הקטורת — מועטת וקלה, שאינה מחזקת אלא מלוא חפניים קטורת; ולפיכך נוטל את הכבדה בימינו ואת הקלה בשמאלו.⁽⁸⁾

ואפילו בזמן ששניהן שוין, ויש גם בכף

שהרי **כי מטי התם — היכי לעבד?**! כשיגיע לבית קדשי הקדשים, האיך יעשה? איך יוכל להוריד את המחתה המונחת על הקטורת שבשתי ידיו המלאות?

שמה תאמר: נשקליה בשיניה, ונחתיה למחתה, יטול את המחתה בשיניו, ויוריד את המחתה?! אף זה אי אפשר, כי —

השתא לפני מלך בשר ודם אין עושין כן מפני הכבוד.

לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא — על אחת כמה וכמה שאין לעשות זאת!

הלכך, אי אפשר להכניס את הקטורת במלא חפניו עם המחתה כאחת לבית קדשי הקדשים.

וכיון דלא אפשר, עבדינן כדאשכחן כמו שמצינו בקרבנות הנשיאים בחנוכת המזבח,

א ד"ה דאמר קרא, שכתב בענין פסול שמאל: עון התלוי בכהנים שחייבין לעבוד ולקדש קומץ בימין ועבדו בשמאל, ראה שם ובר"ה ביום הכפורים; אמנם גדולי האחרונים לא נקטו כן.

ולשון המאירי: ואחר שכן, מוטב לעשות כן בכף, שכבר מצאנוה זוכה לכך בחנוכת הנשיאים, כדכתיב: כף אחת עשרה זהב מלאה קטורת.

8. כתב הרמב"ם [הלכות עבודת יום הכפורים ד א]: כבר ביארנו שהולכה בשמאל פוסלת בדם הקדשים ושאר העבודות, ולפיכך היה מן הדין שיוליך המחתה בשמאלו וכף הקטורת בימינו; אבל מפני כובד המחתה ועוד שהיא חמה, אינו יכול לסובלה בשמאלו עד הארון, לפיכך נוטל

7. הקשה ב"גבורת ארי" [מלואים]: הרי לא הקשתה הגמרא אלא "למה לי" כף [ראה לעיל הערה 4, שכן היא שיטתו של ה"גבורת ארי"], וקושיא זו כבר נתיישבה משום דאי אפשר, ומה צריך להוסיף "כדאשכחן בנשיאים"!!

ופירש: כי יש גם דררא דאיסורא בהולכה בכף, כיון שמוליכו בשמאל [ראה בהערה 8], ולכן הוסיפו בגמרא "כדאשכחן בנשיאים"; וראה שם שהאריך בביאור דברי הגמרא.

ובמקדש דוד סימן כד אות ד, דחה דבריו, כיון שאף אם יוליך את הקטורת בשתי חפניו, נמצא שהוליקה בשמאל.

ובחונן דעה עמוד שיב כתב, דפסול שמאל הוא כשעושה העבודה בשמאל ואפשר לעשותה ג"כ בימין, אבל חפניו לא הוי עבודה בשמאל, ראה שם הוכחותיו; וכן נראה מרש"י מנחות כה

הגחלים מרובים מן הקטורת, לפיכך היו כולם נוטלים את המחתה בימין ואת הכף בשמאל.

[זו חמה וזו צוננת] [ב"ח מחקו על פי רש"י; וראה הערה (11)].

שלושה קבין של קטורת [רש"י] (9) וכמעשה דרבי ישמעאל בן קמחית כהן גדול, שהיה חופן הרבה קטורת בחפניו [וכדמפרש ואזיל, וראה הערה (10)] —

אפילו הכי, כיון שברוב כהנים גדולים

כן לא קשה מידי.

ג. כתבו בתוספות ישנים: ואפילו בזמן ששניהם שוין כגון דרבי ישמעאל: התם נמי היה קטורת מרובה, שהיה חופן ארבעה קבין, ובמחתה לא היה רק שלושה קבין; אלא לא דק.

10. רבינו אליקים הביא כאן שני פירושים: דלכאורה קשה, דקאמר: ואפילו בזמן ששניהן שוין וכמעשה דרבי ישמעאל וכו', הרי שהיה חופן שלשת קבין כשיעור הגחלים, ואילו כמעשה גופה איתא, שהיה חופן ארבעה קבין! ופירש: וכמעשה דרבי ישמעאל בן קמחית שהיה חופן ארבעה קבין, אלמא דמשכחת לה דחפין איניש טובא.

ופירש עוד: שהיה חופן ארבעה קבין מדבריות, ובמחתה היו שלושה קבין ירושלמיות, ונמצא קרוב שיעורן להיות שוין.

11. א. המהרש"א אינו מוחק דברי הגמרא: "זו חמה וזו צוננת", וכך מפרש הוא דברי הגמרא: ומשנינן: זו מרובה וזו מועטת, ומתוך כך מביא את המחתה בימינו אפילו כששניהם שוין שהיה חופן שלושה קבין כמו כמות הגחלים שבמחתה, הואיל וברוב הכהנים היו הגחלים מרובין מן הקטורת.

וכמעשה דרבי ישמעאל בן קמחית, לשון קושיא הוא, כלומר: הניחא כשהיה חופן הכהן באותו שיעור של הגחלים, שפיר יש לומר: כי הואיל וברוב הכהנים הגחלים מרובים, אף הוא יטול את המחתה בימינו; אבל רבי ישמעאל בן קמחית שהיה חופן ארבעה קבין יותר מן

את המחתה בימינו וכף הקטורת בשמאלו; וראה היטב ב"גבורת ארי" הנזכר בהערה 7].

ובתוספות יום טוב על משנתנו, מבואר, כי אף לדעת הרמב"ם לא היתה קושית הגמרא משום הולכה בשמאל; אלא שלפי האמת צריך טעמים אלו גם משום דהוי הולכה בשמאל, ראה שם; וראה מה שכתב מהר"י קורקוס על דברי הרמב"ם שם, וזה שלא כדברי התוספות יום טוב.

9. א. כתב השפת אמת: יש לתמוה, דלכאורה אם היו חפני הכהן גדול — גדולים, היו צריכין להרבות בגחלים לפי ערך? ואפשר היה קבלה לחכמים, שיעור המחתה גחלים שיהיה שלשה קבין ולא יותר.

ב. הקשה המאירי: כהן שחופן שלושת קבין קטורת האיך יקטירנה על המחתה שהיתה מליאה בגחלים, [שהרי לא היתה מחזקת אלא שלושה קבין, כדאיתא במשנה לעיל מג ב], והרי אין הכלי מחזיק על גביו גודש בשיעור כזה [ראה מקורו בפנים, ובהערות שם]!?

ותירץ: לא אמרו, שהיתה המחתה מחזקת שלשה קבין גחלים, אלא ככהן בינוני, אבל כהן גדול מן הממוצע, או קטן מן הממוצע, היה מכניס את הגחלים במחתה גדולה יותר או קטנה ממנה.

וכתב על זה ב"שפת אמת": כי המחתה שאינה עמוקה ורחבה טובא פשיטא דיכול הגודש להחזיק כפלים מהחזקת חלל המחתה — כמובן, ובודאי כך היו הגחלים מונחים במחתה דקה, כדי שתפשט הקטורת בכל הגחלים, ואם

אותן ואת עובריהן [רש"י; ובריטב"א פירש: יפים לחולה, וכן לעוברות, שמלבן אותן ומלבן את העובר].

ואיכא דאמרי: בשכבת זרע, שאין יצירת הולד מכל הטיפה, אלא מן הברור שבה, ועל כך אמר שבירור הטיפה שקלטה אמי גדל ועלה לגג. (13)

וקראו רבי ישמעאל: זרד, על שם "חבילי זרדים", על שם הברור ו"המאוסף" מטיפת שכבת זרע [ריטב"א].

וזה שאנו אומרים, שלא נוצר אדם מן כל הטיפה אלא מן הברור שבה, הוא **כדרבי אבהו**:

דרבי אבהו רמי [היה מקשה] המקראות זה על זה:

כתיב במקום אחד: "ותזרני" — [חסר אל"ף] שהוא לשון בירור בנפה שנקראת "מזרה" — [חיל] למלחמה.

ו**כתיב** במקום אחר: ותאזרני — [באל"ף],

אמרו עליו על רבי ישמעאל בן האשה ששמה קמחית, שהיה כהן גדול, שהיה חופן ארבעת קבין של קטורת במלוא חפניו, כי היה גדול במידותיו וחפניו גדולות.

והיה משתבח ואומר: כל הנשים שילדו — אף הן זרדו [מפרש לה ואזיל]. ואילו זרד של אימא — כלומר: אני — עלה לגג, גבר על כולן.

ומפרשינן להא דאמר: כל הנשים זרדו, וזרד אימא עלה לגג:

איכא דאמרי: בערסן, הוא מאכל של חיטים הנקרא דייסא [ריטב"א, וראה הערה (12)], שהיו אוכלות הנשים כשהן מעוברות כדי להברות את עצמן ואת עובריהן, ועל כך אמר רבי ישמעאל הדייסא שאכלה אמי, הועיל לה יותר מאשר לשאר הנשים.

ובדרבה בר יונתן, דאמר רבה בר יונתן, אמר רבי יחיאל:

ערסן יפה לחולה, וסתם הנשים העוברות חולות הן, והיו אוכלות אותו כדי להברות

זרדו; וכתב מהרש"א כי פירוש רש"י דוחק הוא.

13. בפירוש הר"ח, ועל דרך זה גם בערוך ערך "זרד", פירשו כל הענין באופן אחר:

כל הנשים זרדו [מלשון: חבילי זרדין], ואילו זרד של אימא [חבילתה של אמי, כלומר: אני] עלה לגג, גבר על כולן.

ומפני מה היו בניה של קמחית בעלי כח? איכא דאמרי: שגידלה את בניה בערסן שהיתה נותנת להם לאכול.

ואיכא דאמרי: בשכבת זרע, שהיתה נבעלת אף אחר שנתעברה, וכפי שעשתה בת שבע אם שלמה המלך, שהיתה דוחקת ונכנסת אצל דוד

הגחלים שבמחתה, מאי איכא למימר?!

ומשנינן: כי זו המחתה חמה וזו הכף צוננת, ואין השמאל יכול לסבול את המחתה החמה כמו הימין [מאירי].

ב. בביאור מהר"י קורקוס על הרמב"ם פרק ד מעבודת יום הכפורים בד"ה כבר ביארנו, כתב, כי רש"י אינו גורס "זו חמה וזו צוננת", או שגורס: **דבר אחר** זו חמה וכו'; וראה עוד שם דרך מחודשת בהבנת דברי רש"י.

12. פעמים שהיו חולקין את החיטין מהם עשויה הדייסא לארבע חלקים, ונקרא: זרד, ופעמים לחמש, ונקרא: ערסן; ועל שם הזרד אמר:

הגויים, עשאו חכמים כזבים לכל דבריהם, ורוקן מטמא כשל זב [מאירי], ונטמא רבי ישמעאל טומאת ערב, שהרי רוקן של זב מטמא במשא, [ראה הערה (15)].

ונכנס ישבב אחיו ושימש תחתיו בכהונה גדולה. וראתה קמחית אמן של האחים, שני כהנים גדולים מבניה ביום אחד.

ושוב אמרו עליו על רבי ישמעאל בן קמחית: פעם אחת ביום הכפורים יצא וסיפר עם הגמון [דק"ס] אחד בשוק, ונתזה צינורא מפיו של ההגמון הגוי על בגדיו של רבי ישמעאל, וטימאתו.

ונכנס יוסף, אחיו של רבי ישמעאל, ושימש תחתיו [במקומו] בכהונה גדולה. וראתה

שהוא לשון חגירת כח במתנים — חיל למלחמה.

אלא, כך אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא: בתחילה — זריתני, ביררתי מתוך הטיפה, כאדם שזורה בבית הגרנות, נוטל את האוכל ומניח את הפסולת.

ואחר כך זריתני, חגרת כחי במתני [נתבאר על פי נדה לא א, ועל פי רש"י שם].

אמרו עליו על רבי ישמעאל בן קמחית:

פעם אחת ביום הכפורים [רש"י (14)], סיפר דברים עם ערבי אחד בשוק, ונתזה צינורא של רוק מפיו של הערבי על בגדיו של רבי ישמעאל, וטימאתו לרבי ישמעאל. כי

צידוקי בועל נדה, היה "נטמא הוא ובגדיו כנושא רוקן של זב"; והוא הדין גויים שעשאו כזבים לכל דבריהם.

ובחזון איש סימן קכו ס"ק יג, הקשה: למאן דאמר טומאה "הותרה" בציבור, ולא מהדרין אכהן טהור, אם כן למה נכנס אחיו לשמש ולא שימש הוא עצמו; "ואי משום בגדי כהונה דנטמאו בצינורא, הלא גם טמא מת מטמא בגדיו?! ואפשר, דכשהוא טהור לא ניתנה טומאה לידחות לשמש בבגדים טמאים [היכא דאפשר ככהן אחר בטהרה], וצריך לומר דלא היו לו בגדים אחרים, וצ"ע". נמצא מבואר מדבריו שלא נטמא הכהן עצמו אלא בגדיו.

וביאור דברי החזון איש, שהיה יכול לשמש אלא שלא היו לו בגדים אחרים; דלכאורה, הרי אחיו נכנס לשמש בבגדי כהונה טהורים, ולמה לא לקח רבי ישמעאל אותם בגדים? וכונתו, כי רבי ישמעאל היה גדול במדותיו כמבואר כאן, ואין בגדי אחיו כשרים לו.

המלך לאחר שנתעברה, כדי שיהיה לה בן זריו ומלובן [כדאיתא בסנהדרין ע ב]; וראה מהרש"א בשם הערוך.

14. במהרש"א הביא מירושלמי, שמעשה זה היה בערב יום הכפורים [דלא כרש"י], שהרי אינו נראה שיהא כהן גדול מהלך בשוק ביום הכפורים.

וכתב עליו מהר"ץ חיות: אם ערב יום הכפורים היה המעשה, מדוע לא טבל רבי ישמעאל, ולמה הצריכו שיכנס אחר תחתיו? וראה שם שצידד כמה דרכים בזה, וסיים "ואין בידי להכריע".

והמאירי כתב: יצא בין עבודה לעבודה, לצורך איזה דבר שנתבקש עליו.

15. כן הוא בפשוטו, ועל דרך שכתבו התוספות בנדה לד א, גבי צדוקי אחד שסיפר עם כהן גדול בשוק, וניתזה צינורא מפיו ונפלה לכהן גדול על בגדיו, וביארו התוספות שם, שאם היה אותו

אמרו לה חכמים לקמחית: הרבה עשו כן והיו צנועות כמותך, ולא הועילו, [ראה הערה (18)].

תנו רבנן:

כתיב גבי מנחה הנקמצת: והרים ממנו "בקומצו". והיה לו לומר: והרים ממנו "קומצו" [שיח יצחק]; כדי ללמדך —

שלא יעשה מידה לקומץ. שלא יעשה כלי

קמחית אמן, שני כהנים גדולים מבניה ביום אחד. (16)

תנו רבנן: שבעה בנים היו לה לקמחית, וכולן שימשו בכהונה גדולה.

אמרו לה חכמים לקמחית: מה עשית שזכית לכך? (17)

אמרה להם קמחית: מימי לא ראו קורות ביתי קלעי שערי, בשעה שהיתה יכולה לכסותם [ת"י].

ששבעה בנים אלו לא היו לה מבעל אחד, אלא נתאלמנה מכהן ונשאת לכהן אחר.

18. כתב רש"י: ראיתי בהש"ס ירושלמי: "כל כבודה בת מלך פנימה ממשבצות זהב לבושה", אשה צנועה ראויה לצאת ממנה כהן גדול הלבוש משבצות זהב.

וכתב עליו ב"גבורת ארי" במלואים: לא היה לו להביא זאת על דברי גמרא שלנו, דהא מסיים עלה: הרבה עשו כן ולא הועילו, אלמא ליתא להאי דרשה, ולא משום כך זכתה; והירושלמי לשיטתו דמשמע שהוא סובר: הודו לה חכמים, דאיתא התם: אמרו: כל קמחיא קמח, וקמחא דקמחית — סולת, וקרונ עלה: כל כבודה בת מלך פנימה.

אבל המאירי כתב: אמרה להן: מימי לא ראו קורות ביתי שערות ראשי, כלומר, דרך הפלגה לרוב צניעות, ואעפ"י שהרבה עשו כן ולא הועילו, ברוך בעל המאזניים, ומכל מקום מדת הצניעות משובחת הרבה ובנשים יותר, בתלמוד המערב אמרו: כל כבודה וכו', ובמקום אחר אמרו: כל כלה שהיא צנועה בבית חמיה, זוכה ויוצאים הימנה מלכים ונביאים.

ורבינו אליקים הבין כהגבורת ארי, שכתב: הרבה עשו כן, כלומר, לא מן השם הוא זה, אלא מזל בעלמא.

16. כתב מהרש"א: צריך לומר, כי רבי ישמעאל זה, הוא רבי ישמעאל בן פאבי ששימש כמה שנים בכהונה גדולה כדלעיל ט א; שאם לא כן, לא יתכן שישמש רבי ישמעאל שני יום הכפורים בכהונה גדולה, שהרי אמרו שם, שלא הוציאו הכהנים הגדולים את שנתן.

ומה שהוא נזכר כאן כבן קמחית אמו, ולא כבן פאבי אביו; משום דבעי לאסוקי מילתא, שאמו היא שזכתה לכך לשבעה בנים שיהיו כהנים גדולים.

והמאירי גורס: ראתה אמם "שלשה" כהנים גדולים ביום אחד, ומפרש שהכל היה ביום אחד, וישבב שהיה ממונה לסגן ונתמנה מתחילה במקום אחיו, נטמא אף הוא באותו יום, ונכנס יוסף אחיו במקומו.

והוסיף: ולמדת: שכשם שאם אירע פסול בכהן גדול, משמש כהן המתוקן לו לכך — תחתיו [כמבואר בפרק קמא], כך אם אירע פסול בזה, משמש אחר תחתיו אעפ"י שלא הותקן לכך, ולא פירש שבעה ימים קודם היום, שהרי אף הסגן היה עובד בלי פרישה לדעתינו, כמו שביארנו בפרק ראשון [ב א].

17. כתב מהרש"א בחידושי אגדות: תלו הדבר בזכותה, ולא בזכות בעלה; דאפשר שהיו מכירין אותו שלא היה לו זכות כל כך; ועוד אפשר,

כמידת קומצו של הכהן הקומץ, ויקמוץ בה, אלא יקמוץ בקומצו שלו.⁽¹⁹⁾

איבעיא להו: מהו שיעשה הכהן הגדול מידה לחפינה ויטול בה את הקטורת?

האם נאמר: רק התם גבי קומץ, הוא שאינו יכול לעשות מידה לקומץ, דהא **כתיב** "והרים ממנו בקומצו" —

אבל הכא דלא כתיב: וחפן בחפניו, אלא כתיב: **ומלא חפניו קטורת סמים** דקה והביא מבית לפרוכת, ולא משמע שיחפון דוקא בחפניו; אם כן, לא איכפת לן שיעשה מידה למלא חפניו.

או דילמא: יליף גזירה שוה: "מלא" [ומלא חפניו] "מלא" מקומצו [קרא אחרינא כתיב: וקמץ משם "מלא" קומצו]?

תא שמע ממשנתנו: חפן מלא חפניו ונתן לתוך הכף, הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו, וכך היתה מדתה.

מאי לאו הכי קאמר: שאם רצה לעשות מידה — עושה, ויעשנה כפי מידתן של חופני הכהן. הגדול לפי גדלו, והקטן לפי קטנו.⁽²⁰⁾

הרי למדנו שיכול לעשות מידה לחפינה.

ודחינן: לא. אין לפרש כך את דברי המשנה.

אלא **כתיב קאמר:** [ראה הערה (20*)]

וכך — כדרך מדידתה בחוץ על ידי חפניו — היתה מדידתה [ר"ח] גם בפנים. שהיה חוזר וחופנה לפנים. שבבית קדשי הקדשים

20. הנה פשטות המשנה משמע, כי היו עושים את הכף כפי מידתו של הכהן הגדול שבאותה שנה; אך בגמרא מוכח דלא ניחא ליה להגמרא לפרש כן, והתוספות כאן נתנו טעם בדבר, הובאו דבריהם לעיל בהערה 3.

אמנם רבינו אליקים בפירושו במשנה פירש: "וכך היתה מידתה של כף שמחזקת מלוא חפניו לא פחות ולא יותר"; ולכאורה סותר דברי הגמרא כאן.

אלא שהרבינו אליקים פירש כאן: "מאי לאו דלהכי קאמר מידתה, שאם רצה לעשות וכו'", ביאור דבריו: לעולם פירוש המשנה הוא כפשוטה, אלא שהיה לו לתנא לומר וכך היתה מחזקת, ומלשון מידתה מדייקת הגמרא שעושה מידה לחפינה.

20*. גירסת ה"קדוקי ספרים" מכל כתבי היד שהיו לפניו, היא: הכי קאמר: כדרך שמדתה בחוץ כך מדתה בפנים, וכן היא הגירסא גם

19. לשון רש"י הוא: ולא שיעשה כלי למידת קומצו, "וימדוד בו" קומץ מן המנחה; אך כוונתו, שיקמוץ על ידי הכלי, וכמבואר בהדיא בדברי רש"י בעמוד ב ד"ה רב פפא.

ובתוספות ישנים, הקשו על פירוש רש"י, כי "קומץ משמע שיש לו לקמוץ בידו, ולא שיעשה מידה לקומץ". ולכן פירשו: שלא יתן תחילה מידת קומצו בכלי, ואחר כך יקמוץ, אלא בקמיצתו יש לו למוד.

וב"גבורת ארי" במלואים תמה עליהם: שהרי ממה נפשך, אם הקומץ והשיריים נוגעין ומחוברין זה בזה, הא ודאי שפיר דמי, כי הרי בטלה מדידה ראשונה של הכלי, ואין מדידה של שעת קמיצה נעשית אלא ביד; ואם לא נגעו השיריים והקומץ אהדדי, אין זו קמיצה, כי הרי בעינן שיהא הקומץ מחובר לשיריים, כמו ששנינו במנחות כד "והרים ממנו מן המחובר"; וראה עוד שם.

אי בקומצו, יכול נאמר: כל כמה שהקומץ חסר יותר טוב, ויקמוץ אפילו בראשי אצבעותיו בלבד, ולא ימלא את כל אורך פס ידו —

תלמוד לומר: "מלא" קומצו, והיינו: ברקמצי אינשי כדרך שאנשים קומצים.

הא כיצד: מכניס צידי אצבעותיו, ודוחק בקמח, והקמח נכנס בתוך ידו, וחופה [סוגר] שלש אצבעותיו [שבין הזרת והאגודל] על כל פיסת ידו, וקומץ.

ובקמיצת מנחת מחבת ומרחשת [או מאפה מ-ב] תנור — תוספות יום טוב מנחות פ"א, שהן מיני טיגון שהן אפויות תחילה, וחוזר ופותתן ואחר כך קומץ, וקשה קמיצתם יותר מקמיצת מנחת סולת שבירוציה נופלים מאליהם [רש"י⁽²²⁾].

כיצד יעשה שלא יהא הקומץ מבצבץ ויוצא מחוץ למלוא קומצו: הרי זה מוחק [מסיר] — את הבירוצים המבצבצים ויוצאים — בגודלו מלמעלה, ובאצבעו הקטנה [הזרת] מלמטה.

וזו היא עבודה קשה שבמקדש, לדקדק, שלא ישאר בקומצו אלא הקומץ, לא חסר ולא יותר, [רש"י מנחות יא א.]⁽²³⁾

היה מערה את הקטורת לתוך חפניו מן הכף, ונותן את הקטורת על הגחלים שבמחתה. ולא יערה מן הכף על המחתה [רש"ש, וראה שם].

ומקשינן: אם כן כאשר פירשת, שמעת מינה ממשנתנו, כי חופן בחוץ וחוזר וחופן בפנים, ותפשוט ממשנתנו את הספק שנסתפקו בזה בגמרא לקמן מט א?!

ומשינן: לא תפשוט כלום. שהרי אם באת לפשוט כי "חופן וחוזר וחופן", אומר לך: דילמא כוונת המשנה: שאם רצה לעשות מידה — ערשה.

ואם תבוא לפשוט שעושים מידה לחפינה, אומר לך: דילמא כוונת המשנה ש"חופן וחוזר וחופן".

אי נמי יש לדחות הפשיטות, ממה שאמרו במשנה "וכך היתה מדתה", שעושים מידה לחפינה. כי יש לפרש דקא משמע לן משנתנו שיהא מלוא חפניו בצמצום [ריטב"א⁽²¹⁾], שלא יחסר ממלא חפניו, ושלא יותיר מהם.

תנו רבנן בענין קמיצת המנחה: כתיב: וקמץ משם "מלא קומצו", יכול יהא הקומץ מבורץ, מבצבץ מכל צד ויוצא —

תלמוד לומר: בקומצו.

שנתבאר בפנים.

22. הקשה הרש"ש: והרי מנחת סולת נבללת בשמן קודם הקמיצה, ואי אפשר שלא תהא יוצאת חוץ לקומץ; ונראה לי דלשון "מוחק" משמע בכח, וזה לא נצרך אלא באפויות.

23. א. כתבו התוספות: לא היתה זו עבודה

בגמרות שלנו לקמן מט א; ומרש"י נראה שגורס כאן, ככתוב בגמרות שלנו.

21. רבינו אליקים [לקמן מט א] פירש: שלא יחסר ולא יותיר ממלוא הכף שהיא מחזקת מלא חפניו; ופירוש זה לא יתכן אלא לשיטתו שהיתה הכף מחזקת כמלא חפניו בצמצום; אבל לדעת שאר ראשונים על כרחנו הכוונה כריטב"א